

НЕЗКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ В УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА ПРОБЛЕМИ ВИРІШЕННЯ

Вінницький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України

Анотація

Злочини, пов'язані з незаконним обігом вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв, представляють серйозну загрозу для життя людей і безпеки держави. Нерідко тяжким і особливо тяжким злочином передують незаконні носіння, зберігання, придбання, виготовлення, передача, збут, перевезення, розкрадання або вимагання зброї. Метою даної статті є вивчення та аналіз особливостей застосування сил і засобів органів безпеки по лінії боротьби з незаконним обігом зброї та боєприпасів.

Ключові слова для електронного пошуку: незаконний обіг зброї, вогнепальна зброя, зброя, злочин.

Abstract

Crimes related to the illicit trafficking of firearms, ammunition, explosives and explosive devices pose a serious threat to people's lives and the security of the state. Often, serious and especially grave crime is preceded by illegal possession, storage, acquisition, manufacture, transfer, sale, transportation, theft or extortion of weapons. The purpose of this article is to study and analyze the peculiarities of the use of forces and means of security agencies in combating illicit trafficking in weapons and ammunition.

Keywords for electronic search: illegal arms circulation, firearms, weapons, crime.

Вступ

Останнім часом в Україні одним з факторів погіршення криміногенної ситуації є відкрита демонстрація зброї і наростаюча озброєність злочинного світу. У такій обстановці особливої гостроти та актуальності набувають проблеми боротьби з незаконним обігом вогнепальної зброї та її розкраданням. Розглядувані злочини, будучи одним з найбільш «перспективних» напрямів діяльності організованих злочинних угруповань, поряд з торгівлею наркотиками, контрабандою й проституцією, не тільки не зменшуються, але й призводять до розширення так званого «збройового чорного ринку».

Результати дослідження

Для формування методики розслідування незаконного обігу вогнепальної зброї важливе значення мають такі елементи криміналістичної характеристики, як: предмет злочинного посягання, способи вчинення злочину і особа злочинця.

Кримінальна відповідальність за незаконний обіг вогнепальної зброї передбачена ст. 262 КК України («Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем»), ст. 263 КК України («Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами») і ст. 264 КК України («Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів»). З

криміналістичної точки зору розслідування всіх цих злочинів має багато спільного, що дозволяє дати їх узагальнену характеристику.

Для розв'язання проблеми запобігання незаконному обігу зброї важливе значення мають наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених. Окремі її аспекти було висвітлено в роботах кримінального права, кримінології, кримінального процесу, криміналістики та юридичної психології. Цьому присвятили свої праці Ю. М. Антонян, Ю. В. Баулін, С. В. Бобровник, А. М. Глінкін, В. Я. Горбачевський, В. О. Глушков, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, А. Ф. Зелінський, Я. Ю. Кондратьєв, А. В. Кофанов, О. О. Кваша, О. М. Костенко, В. А. Некрасов, Д. Й. Никифорчук, В. І. Осадчий, Ю. Г. Пономаренко, А. В. Савченко, В. П. Тихий, Л. Д. Удалова, та ін. Проте сучасна криміногенна ситуація в Україні, поширення використання зброї у вчиненні злочинів, недосконалість законодавчого регулювання поведінки зі зброєю та вимоги правозастосовної практики вимагають подальший розгляд проблем незаконного обігу зброї.

Предметом злочинного посягання злочинів, передбачених статтями 262-264 КК України, є вогнепальна зброя, до якої відносяться усі види бойової, спортивної, нарізної мисливської зброї (крім гладкоствольної мисливської), призначені для механічного ураження живої цілі на відстані, а також знищення чи ушкодження навколишнього середовища, для здійснення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюється при згорянні вибухової речовини - пороху чи інших спеціальних горючих сумішей. Вона може бути як саморобною (кустарного виготовлення), так і виготовлена промисловим способом (заводським). Предметом злочину, передбаченого ст. 264 КК України, крім зазначених вище видів вогнепальної зброї, може бути також гладкоствольна мисливська вогнепальна зброя.[1]

Спосіб вчинення злочину являє собою систему дій щодо підготовки, вчинення і приховування злочину, яка детермінована умовами зовнішнього середовища і психофізіологічними властивостями особи і спрямована на досягнення бажаного результату.

Підготовчі дії злочинця при незаконному обігу вогнепальної зброї починаються з моменту виникнення злочинного наміру в злочинця й прийняття рішення про вчинення таких злочинів.

Злочини, пов'язані з розкраданням і незаконним обігом вогнепальної зброї, характеризуються різноманітними діями, такими як:

1. розкрадання вогнепальної зброї зі Збройних Сил, МВС, Служби безпеки, воєнізованої охорони;
2. розкрадання вогнепальної зброї та окремих складових частин і механізмів на збройових заводах;
3. кустарне виготовлення вогнепальної зброї;
4. законне придбання нарізної і гладкоствольної спортивної чи мисливської зброї з наступною його передачею в руки злочинного світу;
5. незаконне носіння, зберігання, придбання, виготовлення і збут вогнепальної зброї;
6. недбале зберігання вогнепальної зброї;
7. контрабандне ввезення зброї та боєприпасів через кордон та ін.

До основних способів заволодіння вогнепальною зброєю відносяться:

1. розкрадання шляхом крадіжки або шахрайства;
2. розкрадання шляхом зловживання службовим становищем особою, у розпорядженні або під охороною якої знаходиться вогнепальна зброя і боєприпаси;
3. розкрадання шляхом грабежу або розбійного нападу.

Аналіз судово-слідчої практики показує, що розкрадання і незаконний обіг вогнепальної зброї відноситься до розряду «чоловічих злочинів», тому що абсолютна більшість таких злочинів, як правило, вчинюється чоловіками. Мають місце одиничні

випадки, коли у вчиненні такого роду злочинів брала участь жінка і, як правило, її роль полягала у вчиненні підготовчих дій.

Під «обігом» розуміється «використання», «вжиток» чого-небудь. Однак, використання зброї, тобто застосування її за призначенням – для ураження живої цілі та ін., не є, на нашу думку, складовою поняття «обіг». Обіг розглядається нами як процес виробництва зброї, її подальшого руху від державного або кримінального виробника (виготовлювача), до законного чи незаконного (злочинці, громадяни, які незаконно купують зброю для самозахисту, колекціонування і т. п.) споживача, а також підтримка її в справному стані, перехід від одного власника до іншого і т. д., до її знищення. Фізичний вплив на зброю (виготовлення, переробка), її просторове (носіння, перевезення), тимчасове (зберігання), соціальне (зміна власника) переміщення мають правові позначення, що визначають кваліфікацію відповідних дій. Кожний такий вплив є структурним елементом обігу зброї.

Незаконний обіг зброї можна розділити на два види: перший пов'язаний з вчиненням адміністративних правопорушень, або іншими порушеннями адміністративних заборон, другий вид обігу включає дії, що порушують кримінально - правові заборони і тягнуть кримінальну відповідальність. Адміністративні та кримінально карані діяння є елементами незаконного обігу, які в сукупності і утворюють незаконний обіг зброї.[4]

Спираючись на проведений аналіз, можна надати загальне визначення незаконному обігу зброї. Незаконний обіг зброї – будь-які дії зі зброєю, крім її використання за цільовим призначенням, котрі вчиняються без передбаченого законом дозволу і тягнуть адміністративну або кримінальну відповідальність.

Висновки

Стан незаконного обігу зброї знаходиться в прямій залежності від ступеня правопорядку в державі. Рівень незаконного обігу зброї значно виростає в ті історичні періоди, коли порушуються підвалини державності, порушується і послаблюється соціальний контроль у суспільстві. Незаконний обіг зброї можна розглядати як своєрідний індикатор, що дозволяє оцінювати стан держави та національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Щодо правових аспектів організації протидії незаконному обігу вогнепальної зброї / Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/969>.
2. Положення про дозвільну систему: постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.1992 р. № 576 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/576-92-п>.
3. Боровинський С. Б. Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів як ознака об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 264 КК України / С. Б. Боровинський // Право і суспільство. – 2012. – № 6. – С. 188-191.
4. Серета В.В. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Особлива частина: навчальний посібник / В. В. Серета, М. П. Гурковський, Ю. С. Назар та ін.; за заг. ред. В. В. Середи. – Львів: ЛьвДУВС, 2015. – 584 с.

Куций Ярослав Анатолійович – експерт балістичного обліку відділу криміналістичних видів досліджень Вінницького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

Kutsiy Yaroslav Anatoliyovych - expert on ballistic accounting of the department of forensic researches of the Vinnitsa Scientific-Research Experimental Forensic Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine